

...η
άληλη
όψη

Ταξίδι στα Κύθηρα

Του ΓΙΩΡΓΟΥ ΚΑΡΟΥΖΑΚΗ

Η περιφορά της εικόνας της Παναγίας της Μυριδιώτισσας, κοπέλες με πλεξούδες και βασιλικό στο χέρι, οικογενειακά πορτρέτα, νύφες, γαμπροί και πρωτομαγιάτικες εκδρομές στις ανθισμένες εξοχές των προπολεμικών Κυθέρων έχουν αποτυπωθεί στις φωτογραφίες που παρουσιάζονται από χθες στον πρώτο όροφο του Μουσείου Μπενάκη της οδού Πειραιώς 138.

Όλες οι φωτογραφίες προέρχονται από το πολύτιμο αρχείο του Κυθήριου φωτογράφου Παναγιώτη Φατσέα (1888-1938), το οποίο αποτελείται από 2.200 γυάλινες αρνητικές φωτογραφικές πλάκες με συγγιμίτυπα που τραβήχτηκαν από το 1920 μέχρι το 1938. Τα αρνητικά παρέμεναν εγκαταλελειμμένα, περισσότερο από εξήντα δεκαετίες, στη σκηνή, στην υγρασία και στη λάσπη του παλιού φωτογραφείου των Κυθέρων, σε βαθμό που αρκετές από τις φωτογραφίες να μη διασώζονται στις λεπτομέρειές τους.

Το ενδιαφέρον του φωτογράφου και μελετητή Γιάννη Σταθάτου και η προσεκτική συντήρηση και ψηφιακή σάρωση των ταλαιπωρημένων αρνητικών διέσωσαν τελικά το αρχείο και τροφοδότησαν την έκθεση «Παναγιώτης Φατσέας, Πρόσωπα Κυθέρων 1920-1938», που εγκαινιάστηκε χθες στο Μουσείο Μπενάκη. Ταυτόχρονα κυκλοφορεί μονογραφικό λεύκωμα 168 σελίδων των εκδόσεων «tetrart», με 120 ολοσέλιδες φωτογραφίες του Π. Φατσέα και εκτενές κείμενο του επιμελητή της έκθεσης Γιάννη Σταθάτου.

Ο Φατσέας ανήκει στους εργατικούς, εμπνευσμένους φωτογράφους της περιφέρειας, που κατάφεραν σε εποχές δύσκολες να δουλέψουν με μεράκι και λιγούσια μέσα και να φωτίσουν τις ζωές και την ταπεινή καθημερινότητα των ανθρώπων της εποχής τους.

Στην πλειονότητά τους οι φωτογραφίες είναι πορτρέτα μεμονωμένων ατόμων, ζευγαριών ή μικρών ομάδων με κοινωνική ή συγγενική σχέση μεταξύ τους. Αρκετό ενδιαφέρον έχουν και οι παρατηρήσεις του Γιάννη Σταθάτου για το φωτογραφικό σύμπαν του Φατσέα.

«Σημαντικό ρόλο έπαιζαν οι μικρές, συμβολικές λεπτομέρειες που εξέφραζαν ή υπογράμμιζαν κοινωνική θέση ή φιλοδοξία, μόρφωση ή επάγγελμα:

μαντίλι ή σιλογράφος (ενίοτε και τα δύο μαζί) στο τσέπκι του σακακιού, κάποιο συχνά ταπεινό γυναικείο κόσμημα, η σχεδόν υποσυνείδητη ίσως προβολή μιας βέρας, η Αγία Γραφή στα χέρια του ιερέα, η καδένα με το χρυσό ρολόι του επιτυχημένου ή επιδοξού επιχειρηματία, το ψαδάκι του δανδή, ο σκύλος στα πόδια του κυνηγού, η πολυτελής γραβάτα του αστού, το τσεμπέρι της αγρότισσας -όλα ήταν σημανόμενα τα οποία θα αποκρυπτογραφούσαν αυτόματα και αλαθτα οι παραλήπτες των πορτρέτων».

Πώς, όμως, ένας άνθρωπος που γεννιέται στα Κύθηρα των αρχών του προηγούμενου αιώνα καταπνέεται τόσο παθιασμένα με τη φωτογραφία; Ο Παναγιώτης Φατσέας γεννήθηκε στο Καραβοχώρι Κυθέρων (σημερινό Λειβάδι) στις 10 Μαρτίου του 1888. Ήταν γιος

**Η έκθεση
«Παναγιώτης
Φατσέας,
Πρόσωπα
Κυθέρων
1920-1938»
στο «Μπενάκη»
της Πειραιώς**

Δημήτριος Βενέρης και Ολυμπία Φατσέα, 1928

Παναγιώτης Φατσέας

Δύο αγόρια, α.χ.

του Εμμανουήλ Φατσέα και της Κυριακούλας Καλλιγέρου. Σε ηλικία 23 χρόνων μετανάστευσε στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής. Όπως προκύπτει από τα αρχεία του Ellis Island, αναχώρησε από το Λιμάνι της Χάβρης με το πλοίο «La Gascogne» και έφτασε στην Αμερική τον Νοέμβριο του 1910. Στα λιγούσια χρόνια της διαμονής του στη Νέα Υόρκη δούλεψε ως σερβιτόρος σε εστιατόρια και ξενοδοχεία, ενώ παράλληλα φοιτούσε σε νυχτερινό σχολείο.

Σύμφωνα με τις μαρτυρίες των παιδιών του, όταν επέστρεψε τον Οκτώβριο του 1912 από την Αμερική, είχε μαζί του μια φωτογραφική μηχανή. Αρχικά δεν είχε σκοπό να ασχοληθεί επαγγελματικά με τη φωτογραφία. Η ζήτηση, όμως, κυρίως για πορτρέτα, ήταν τόσο μεγάλη ώστε αποφάσισε τελικά να ανοίξει φωτογραφείο στο Λειβάδι.

Ο γιος του φωτογράφου, ο ογδοντάχρονος σήμερα φωτογράφος Μανώλης Φατσέας, μας μετέφερε νοερά χθες στο φωτογραφείο του πατέρα του

Κοπέλα με πλεξούδα, 1924

με τη μεγάλη τζαμαρία και τους βορεινούς φεγγίτες με κουρτίνες. Και θυμήθηκε τη σύνθετη φωτογραφική μηχανή με πισσοσόμενη φουσούνα, φωτοφράκτη ιρίδος, απλό σκόπευτρο και ξεχωριστό φακό που τοποθετούνταν σε τρίποδα. Και τον πρωτόγονο σκοτεινό θάλαμο για τις εκτυπώσεις με το λαδοφάνερο.

Ο Παναγιώτης Φατσέας δεν ήταν στον πλευρό των ανθρώπων μόνο στη χαρά, στους γάμους, στα βαφτίσια, στα γλέντια και στα πανηγύρια τους αλλά και στον θάνατο. «Οι νύφες έρχονταν και ντύνονταν εκεί, στο φωτογραφείο», λέει ο γιος του. «Δεν έρχονταν την ημέρα του

γάμου, αλλά μια άλλη μέρα, φέρνανε το νυφικό, το φορούσανε στο φωτογραφείο. Δεν υπήρχαν, βλέπεις, αυτοκίνητα, οι μετακινήσεις ήταν δύσκολες».

Όσο για τα συγγιμίτυπα από τις κηδείες, ήταν πολύ συνηθισμένα, εξηγεί ο γιος του: «Διότι τα παιδιά ήταν στην Αυστραλία και σε άλλες χώρες του εξωτερικού και τους έστειλαν από δω να δουν την κηδεία του πατέρα ή της μητέρας τους».